

Bevezetés a szociológiába

időpontok: 2013. február 8. 13:35, március 9. 15:10,
április 12. 15:10, május 10. 15:10

hely: Aula

oktató: Dr. Dóczi Tamás, egyetemi adjunktus

e-mail: doczi@tf.hu

Témakörök

- 1. Bevezetés - Mivel foglalkozik a szociológia? A szociológia helye a társadalomtudományok között. A szociológiai gondolkodás kialakulása. A szociológiai kutatások módszertana.**
- 2. Demográfiai folyamatok hazánkban az ezredfordulón. Szocializáció és család.**
3. A társadalom szerkezete, rétegződése. Társadalmi mobilitás, esélyegyenlőség. Etnikai csoportok, kisebbségek.
4. Társadalmi normák, értékek. Devianciák.
5. Társadalmi változások: rendszerváltás, globalizáció.

Kötelező szakirodalom, követelmények

- Anthony Giddens: Szociológia (Osiris Kiadó, Budapest)
- Andorka R.: Bevezetés a szociológiába (Osiris Kiadó, Budapest)

Vonatkozó fejezetek

+ az előadások anyaga

- vizsgaforma: **írásbeli vizsga**

Mi a szociológia?

- A társadalmi élet törvényszerűségeit, jelenségeit kutató tudomány
- Az ember társadalmi lény, a szociológia az együttélés szabályait, törvényszerűségeit kutatja
- Alapvető kérdése:
 - *Milyen dolgok befolyásolják egy ember életesélyeit, érvényesülését az életben?*
- **Nem szabályokat, csak tendenciákat fedezhet fel**

A szociológia 3 fő területe

1. Társadalmi struktúra

- Egyének és csoportok közötti viszonyok és kapcsolatok

1. Társadalmi intézmények

- Az egyén és a társadalom közötti közvetítők, rendszerint valamilyen társadalmi funkcióval

1. Kultúra

- A társadalmak által felhalmozott tudás, információk, tárgyasult javak, valamint értékek és normák

... és ezek változásai

A szociológia kialakulása

- Ókor
 - Történetírás
 - Filozófia
- XVII. század
 - Demográfia
 - Politikatudomány
- XVIII. század
 - Közgazdaságtan (Adam Smith)
- Ipari forradalom
 - -> Tömegek a városba
 - -> Urbanizáció, városi munkásság megjelenése
 - -> elszakadás a tradícióktól, elidegenedés, deviancia

A szociológia ezt kezdte vizsgálni...

Kapcsolatok más társadalomtudományokkal

- (Szociál)pszichológia – tömeglélektan, csoportlélektan
- Néprajz
- (Kulturális) antropológia

A társadalomtudományok sajátosságai

- A társadalomtudományok emberképei különböznek, de valójában kiegészítik egymást
- A társadalomtudományok **objektivitása és módszerei nem összehasonlíthatók a természettudományokéval**
- Merton: középszintű elméletek

A szociológia vizsgálati módszerei

- Kvantitatív
 - Kérdőív
 - Statisztikai módszer
 - Megbízhatóság
 - Mintavétel problémái
 - Érvényesség problémái
- Kvalitatív
 - Interjú
 - Megfigyelés
 - Dokumentumelemzés
 - Érvényesség
 - Megbízhatóság problémái
 - Reprezentativitás problémái

Mire jó a szociológia?

- Társadalmi problémák, folyamatok összetettebb megértése
- Társadalmi problémák megoldásának elméleti alternatíváinak és gyakorlati tapasztalatainak ismerete
- Tendenciák felvázolása, előrejelzés (nem mindig)
- Közösségek fejlesztése
- Tudományosan érvényes közvélemény-kutatások elvégzése és értelmezése

Demográfia

Egy rokon tudomány

- A népesedéssel, a népesség számának alakulásával foglalkozó tudomány
- Alapjai
 - Népszámlálási adatok
 - Statisztikai módszerek
- Mutatói:
 - Születési arányszám -> modern mentalitás
 - Halálozási arányszám -> életszínvonal
 - Átlagos várható élettartam
 - Csecsemőhalandóság

Demográfiai átmenet elmélete

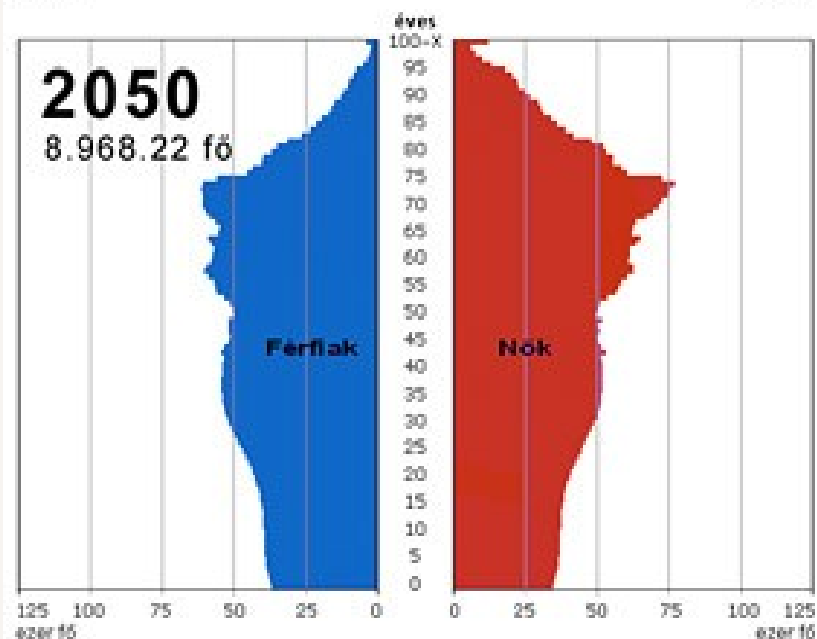
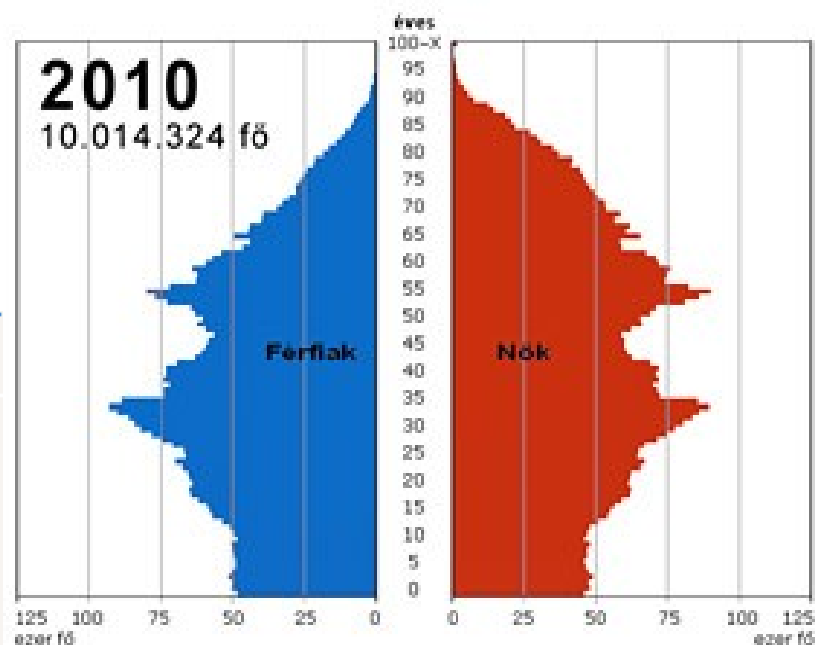
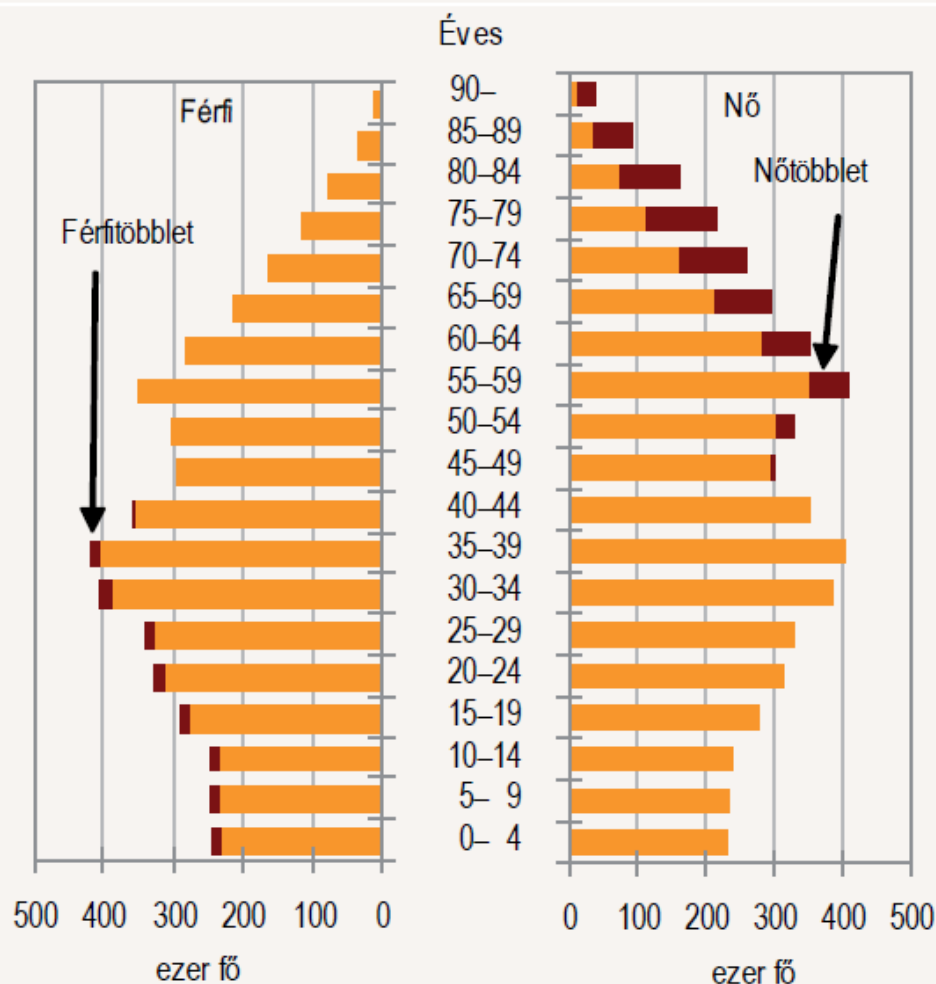
SZÜLETÉSI ARÁNYSZÁM	MAGAS	MAGAS	CSÖKKEN	ALACSONY
HALÁLOZÁSI ARÁNYSZÁM	MAGAS	CSÖKKEN	CSÖKKEN	ALACSONY

A demográfiai átmenet okai

- Halálozási arányszám csökkenése
 - Emelkedő életszínvonal
 - Javuló életkörülmények
 - Orvosi felfedezések
 - Egészségügyi ellátórendszer fejlődése
- Születési arányszám csökkenése
 - Gazdasági megfontolások
 - A gyermekvállalással kapcsolatos társadalmi normák megváltozása
 - A nemi szerepek megváltozása
 - Az oktatás expanziója

Magyarország korfája

A népesség nem és korcsoport szerint, 2012. január 1.⁺

Magyarország népesség-megoszlása
(forrás: www.ksh.hu)

⁺ Előzetes, részben becült adatok.

Magyarország

Fontosabb népmozgalmi események 2011

Népmozgalmi esemény	1990	2010	2011 ⁺	2011 ⁺ /2010 2010 = 100,0
Élveszületés	125 679	90 335	88 050	97,5
Halálozás	145 660	130 456	128 700	98,7
Csecsemőhalálozás	1 863	481	435	90,4
Házasságkötés	66 405	35 520	35 750	100,6
Válás	24 888	23 873	23 200	97,2
Terhességmegszakítás	90 394	40 449	38 400	94,9
Természetes fogyás	-19 981	-40 121	-40 650	101,3
Tényleges fogyás	-1 670	-28 602	-23 300	81,5

⁺ Előzetes, részben becült adatok.

A demográfiai válság okai

- Magasabb a halálozások száma, mint a születéseké;
- Előregedik a társadalom – *gerontokrácia*
- A középkorú férfiak korai halálozása

- +drámai morbiditási adatok

A család

- Társadalmi intézmény
 - Köztes lépcső egyén és társadalom között
 - Sajátos szerepek és normák tartoznak hozzá
 - Bizonyos társadalmi funkciókat tölt be
- Elsődleges csoport
 - Teljes személyiségünkkel veszünk benne részt
- Másodlagos csoport – pl. munkahelyi közösség
- Formális / Informális csoportok
- Család: olyan kiscsoport, amelyet vérségi, vagy rokoni kapcsolatok kötnek össze

Háztartás- és házasságtípusok

- Háztartás: együtt lakó, költségeket megosztó emberek
 - Nukláris családi
 - Kiterjesztett családi
 - Több családmagból álló
 - Nem családi
 - Egyszemélyes
- Házasságtípusok
 - Poli/mono-gámia/gínia/andria
 - Endo/exogámia
 - Homo/heterogámia

Családok, házasságok fejlődése

- **A családfejlődés evolucionista elmélete (Bachofen 1861, Morgan, 1871)**
 - csoportházasság
 - fokozatos korlátok – szülők, testvérek
 - többnejűség/többférjűség
 - Monogámia
- **Murdock (1957) - 575 társadalom adatai**
 - monogámia a leggyakoribb
 - poligínia a kiegyenlített nemi arányok miatt csak egy kisebbségnél valósulhat meg
 - poliandria: Tibet és egy indiai törzs
 - Csoportházasságot nem talált

Háztartások fejlődése

- Ősközösség: „nukleáris családi ht”
- Agrártársadalmak: többcsaládos együttélés és együttműködés
- Modernizáció: intenzívebb mobilitás - nukleáris család
 - NY-Eu.: már a XVII. században is a nukleáris típus volt az uralkodó
- **Lawrence Stone: 1500 és 1800 között 3 szakasz**
 1. 1500as évek: nukleáris, de szorosan beágyazva a közösségbe, alacsony fokú intimitás, tekintélyelvű rendszer
 2. átmeneti szakasz: a nukleáris család lassan különválnak
 3. a modern család kialakulása: intimitás, érzelmi kötelékek, privát szféra, választott házastárs

Tendenciák „nyugaton” a II. VH után

- A II. VH után fiatalabban kötöttek házasságot, de a '60-as évek óta a házasságkötés időpontja kitolódott
- Több élettársi kapcsolat
- Több válás
- Több házasságon kívüli születés
- Több egyszemélyes háztartás